

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ» імені Т.Г.ШЕВЧЕНКА**

**ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА СОЦІОГУМАНІТАРНИХ
ДИСЦИПЛІН імені О.М.Лазаревського**

КАФЕДРА ПРАВА, ФІЛОСОФІЇ ТА ПОЛІТОЛОГІЇ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри

 О.О.Чорний

ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ В УКРАЇНСЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

підготовки магістр
(назва освітнього ступеня)

галузі знань 03 «Гуманітарні науки»
(шифр і назва галузі)

спеціальності 033 філософія
(шифр і назва спеціальності)

2020-2021 рік

Робочу програму розглянуто та схвалено на засіданні кафедри:
Права, філософії та політології

Протокол № 1 від 28 серпня 2020 року

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: док. політ. наук., проф. Мироненко П.В.

Мова навчання українська.

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни “Проблема людини в українській філософії” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів

Спеціальності “033 філософія”

Предметом вивчення навчальної дисципліни є людина та її природа, що була осмислена представниками української філософської думки від моменту появи філософської думки в Україні і до сьогодення.

Міждисциплінарні зв'язки: Філософія, історія філософії, філософська антропологія, етика, соціальна філософія, історія української культури.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Проблема людини та її природи у вітчизняній філософії до XVIII ст.
2. Антропологічна думка України від Г.Сковороди до XX ст.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Головна мета курсу: сформувати у студентів магістратури систему знань про історію вітчизняної філософської думки та визначальне місце в ній проблем людини, її природи та існування. Дати загальні уявлення про еволюцію антропологічних ідей у вітчизняній філософській парадигмі, визначити генетичний зв'язок української антропологічної думки з європейською філософією та виявити національно-культурні особливості у вирішенні антропологічних проблем. Основним специфічним засобом досягнення мети є логіко-історичний принцип, який дозволяє здійснювати детальний аналіз антропологічних проблем в українській філософії її системних, ціннісно-цільових, процесуальних і результативних компонентів і на цій основі створювати загальну методологію вирішення теоретичних та практичних проблем.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни “Проблема людини в українській філософії” є :

формування у студентів світоглядно-філософських основ розуміння природи людини, її місця в світі, суспільному бутті, смислу життя, духовних пошуків та моральних цінностей, індивідуальної та суспільної природи людини; сформувати уявлення у студентів про методологічну роль філософії у вирішенні антропологічних проблем на різних етапах становлення та розвитку української культури та української філософії.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати: предмет антропології, основні антропологічні категорії та поняття, загальні методологічні підходи у дослідженні проблем людини та її

природи, історичні світоглядні форми визначення природи людини, основні проблеми філософської антропології, популярні антропологічні теорії та концепції різних періодів, історію української культури та національної філософської думки, місце філософської антропології в українській філософській традиції, антропологічні національні архетипи, основні етапи становлення української антропології та її характерні риси.

вміти: аналізувати історичні літературні та філософські джерела антропологічного змісту, використовуючи основні методи та методології філософського пізнання, мати досвід роботи з сучасними філософськими першоджерелами з проблем людини; виконання різноманітних видів робіт над філософським текстом (цитування, анотування, рецензування, реферування тощо систематизувати історично-теоретичні знання та суспільний досвід, аналізувати сучасні антропологічні проблеми в Україні та світі; застосовувати здобуті вміння та знання для саморозвитку та професійного зростання.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні оволодіти **компетентностями:** критичності і самокритичності, вправності мислення, креативності, інтелектуальної комунікації.

2. СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ В УКРАЇНСЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ».

Курс: підготовка магістрів,	Напрямок, спеціальність, освітньо- кваліфікацій- ний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS: 3	Шифр та назва напряму (наприклад: 033 Філософія)	Обов'язкова
Змістових модулів: 2	Шифр та назва спеціальності (наприклад: 033 філософія)	Рік підготовки: 5
Загальна кількість годин: 90	Освітньо- кваліфікаційний рівень: магістр	Семестр: 2
Тижневих годин: 2		Лекції: 24 год
		Практичні: 0 годин
		Самостійна робота: 66 годин
		Вид контролю: залік

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 години 3 кредити ЄКТС.

3. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ КУРСУ

Тема 1. Українська філософії у контексті світової філософія та національної культури.

Проблеми становлення української нації та українського культури в умовах загальносвітових міграційних процесів та в часи формування європейської цивілізації та вплив досліджуваних явищ на формування характерних рис української філософської традиції та на антропологічну її спрямованість. Теоретичне обґрунтування сучасною філософією категорій етнос, нація, спільнота, політична нація, етнічна нація, національні культури, культура, цивілізація тощо.

Проблеми джерел, складових, хронологічних меж та характерних рис української культури та філософії. Природні умови буття суспільства, біологічні особливості особи, етнокультурний досвід нації від давніх часів до моменту становлення національної культури, зовнішні культурні впливи на культуру нації та їх історичне значення, внутрішньо-культурна інтелектуальна праця як основні детермінанти формування унікального змісту національної філософської культури. Дві концепції історії української філософії.

Людина як центральна проблема української філософської думки. та важливий фактор формування філософської традиції та її характерних рис: антропоцентризм, кордо-центризм, екзистенційність, домінування практичної складової філософії.

Тема 2. Проблема людини та її природи в до філософський період на теренах України.

Розвиток філософського світогляду на території Північного Причорномор'я в грецьких колоніях. Поєднання грецького філософського світогляду та східного менталітету і ставленні до природи людини у творчості античних мислителів Причорномор'я (Анахарсія Скіфського, Біона Борисфеніта, Сфера та ін).

Міфологічна свідомість східних слов'ян як культурно-світоглядна основа української філософської думки. Міфологія як різновид суспільного світогляду. Природа людини у міфологічних уявленнях, віруваннях давніх індоєвропейців. Світ та місце в ньому людини у міфах іракомовних скотарів. Складність людської природи у міфологічному світогляді давніх слов'ян. Архетип його природа та визначальна роль у формуванні національного світогляду та вітчизняної культури.

Трансформація уявлень про природу людини на перетині епох античної та середньовічно-християнської. Плюралізм антропологічних концепцій Античності та дуалізм людської суті Християнства.

Тема 3. Антропологічні проблеми у філософії Київської Русі.

Суспільні, політичні, економічні світоглядно-культурні передумови виникнення та розвиток філософської думки Київської Русі. Джерела філософського мислення Русі та їх роль у трансформації національного світогляду. Значення перекладних літературних джерел у формуванні характерних рис української філософії та її антропологічних досліджень.

Святе Письмо, Святе Передання, твори християнських мислителів як ідейно-концептуальна основа філософської антропології періоду Київської-Русі. Дуалістична природа людини як предмет філософського осмислення вітчизняними мислителями. Уявлення про сенс життя, добро і зло, долю, гріх, свобода та відповідальність особи. Моральна довершеність як шлях спасіння людської природи. Раціональні та ірраціональні здатності людини у пізнанні Бога, світу, власної природи сутностей буття.

Проблеми поєднання в людині індивідуального та колективного, місця людини в суспільстві, людина та держава у творчості Іларіона Київського, Володимира Мономаха, Кирила Туровського тощо.

Тема 4. Українська філософія епохи Відродження та її гуманістичні дослідження.

Історія проникнення ідей та принципів Ренесансу на територію України та поширення їх в середовищі української еліти та вияв в суспільному світогляді. Осмислення в Україні гуманістичних ідей приводить до піднесення людини до рівня Бога, розгляду людини як всебічно розвиненої особистості, перенесення в центр уваги її свободної діяльності. Творчість мислителів українського Відродження Ю.Дрогобича, П.Русина, С.Оріховського-Роксолана та гуманістичні уявлення про природу людини. Теорії «природного права» та «суспільного договору» у філософській творчості С.Оріховського-Роксолана як спроба переосмислити природу людини.

Ренесансні та реформаційні принципи у ставленні до людини викладачів Острозької академії та братств. Проникнення в православний світогляд протестантських сентенцій про природу людини її близькість до Бога, про рівність людей, про єдність душі та тіла.

Проблеми свободи, дуалізму душі і тіла. духовності людини у творчості братів Зизаніїв, К.Саковича, І. Копинського, К.Транквіліона-Ставровецького.

Тема 5. Антропологічна філософська думка Києво-Могилянської академії.

Спадкоємність антропологічних ідей українських мислителів XVII-XVIII століття. Києво-Могилянська академія як філософсько-освітній центр та її роль формуванні класичної української філософської думки. Панування гуманістичних тенденцій у антропологічній філософії професорів Києво-Могилянської академії (П.Могила, І.Гізель, Й.Кононович-Горбацький, Т.Прокопович та ін..).

Людина у творчості професорів академії є мікрокосмом, що живе та розвивається за законами природи. Драматизм дуалістичної природи людини. Панування томіського уявлення в Києво-Могилянській академії про двоїстість суті людини, про роль розуму людини у пізнанні.

Проблем оновлення природи людини у творчості представників Чернігівського літературно-філософського кола (Л.Барановича, І.Гаятовського, І.Максимовича, Д.Туптала). Концепція «Нового Адама» Лазара Барановича.

Тема 6. Антропологічні мотиви філософської спадщини Г.С.Сковороди.

Відображення започаткованих в XVII-XVIII столітті екзистенціальних мотивів розуміння людини у творчості Г.Сковороди. Творчість Г. Сковороди та його роздуми про природу людини яскраве завершення класичного періоду української філософської думки. Кордоцентризм Сковороди як поділ «серця» людини на внутрішнє та зовнішнє, вічне й тлінне. Розум людини як рушій моральних вчинків. «Серце» це спосіб самовизначення людини в світі й джерело щастя. Барокові елементи філософсько-антропологічних уявлень Сковороди (світ – театр, людина – актор). Ідея дарованих Богом талантів як умова «сродної праці» та щасливого буття людини. Людина мікрокосм та єдність видимої та невидимої натури. Етика Г.Сковороди.

Тема 7. Людина в українській філософії XIX століття.

Романтичні тенденції в українській філософсько-літературній думці XIX ст.. Герой та антигерой як два антагоністичних образи людської природи. Спроба пізнати себе через пізнання природи людської у творчому спадку М.Гоголя. Мистецтво та творчість як засіб морального вдосконалення людини. Людина не може змінити світ інших людей, то закономірно вона приходить до Бога як останньої надії

Екзистенційно-кордоцентричні мотиви антропологічної філософії П.Куліша. Людина як дуалізм темного та світлого, злого та доброго, внутрішнього та зовнішнього. Цінність внутрішньої природи людини.

Людина як носій національного світогляду та культури. Проблеми людини у діяльності мислителів Кирило-Мефодіївського товариства.

Антропологізм світоглядно-філософських поглядів Т.Г. Шевченка. Антропоцентризм філософії Т.Шевченка це розміщення ним людини в центр світового буття. Тенденції шевченківського антропоцентризму у літературній спадщині письменників-демократів України кінця XIX – поч. XXст.

Тема 8. «Філософія серця» П.Юркевича.

Ідеалізм П.Юркевича як антропологічних досліджень видатного українського філософа. Конфлікт ідеалізму та матеріалізму у творчості мислителя. Критика антропологічного матеріалізму. Цілісність «Філософії серця » П.Юркевича. Серце це цілісність духовного життя людини, її індивідуального буття й пізнання. Пізнання серця дає людині відчуття щастя та духовної гармонії. Розум це засіб почергового осягнення буття. Серце ірраціональний засіб пізнання світу та самого себе.

Тема 9. Людина та її існування в українській філософії другої пол.. XIX –поч. XX століття.

Продовження антропоцентричних, екзистенційних та кордоцентричних ідей на людину. її життя та місце в суспільному бутті у літературній спадщині українських письменників-демократів другої пол.. XIX –поч. XX століття: І.Франко, Л.Українка, М.Драгоманов, М.Коцюбинський, Б.Грінченка.

Матеріалістичні уявлення І.Франка на природу людини . Людина істота соціальна. Духовна суть людини як здатність жити і працювати разом, мислити, відчувати, робити висновки, спостерігати; вона робить людину людиною. Людина Франка – бісоціальна істота.

Проблема свободи людини - центральна у творчій спадщині Л.Українки. Утопічність поглядів Л.Українки . Утопія це прагнення людини до щастя, до соціальної справедливості.

Екзистенційний підхід до проблем людини у творчості М.Коцюбинського.

Тема 10. Проблема людини в українській філософії XX століття.

Складність та драматизм суспільно-політичних та економічних трансформацій українського суспільства в першій половині XX століття. Проблеми людини та її природи в українській філософії вирішуються через

призму суспільних змін. Людина соціальна як об'єкт філософського осмислення.

Українська національна філософія за кордоном. Філософія представників української діаспори: В.Винниченко, Д.Донцов, Д.Чижевський, В.Липницький та інші.

4.Тематичний план.

Теми	лекції	Прак тичні, семін ари, лабор аторн і	Самос тійна робот а	Всього о годин	Форма контро лю	Кількі сть балів
Модуль 1.						
Тема 1. Українська філософії у контексті світової філософія та національної культури.	4	-	8	12	Відпові дь, Переві рка консп.	
Тема 2. Проблема людини та її природи в до філософський період на теренах України.	2	-	6	8	Відпові дь, Переві рка консп.	
Тема 3. Антропологічні проблеми у філософії Київської Русі.	2	-	6	8	Відпові дь, Переві рка консп.	
Тема 4. Українська філософія епохи Відродження та її гуманістичні дослідження.	4	-	8	12	Відпові дь, Переві рка консп.	
Тема 5. Антропологічна філософська думка Києво-Могилянської	2	-	6	8	Відпові дь, Переві рка консп.	

академії.					консп.	
Модуль 2.						
Тема 6. Антропологічні мотиви філософської спадщини Г.С.Сковороди.	2	-	6	8	Відповідь, Перевірка консп.	
Тема 7. Людина в українській філософії XIX століття.	2	-	6	8		
Тема 8. «Філософія серця» П.Юркевича.	2	-	6	8	Відповідь, Перевірка консп.	
Тема 9. Людина та її існування в українській філософії другої пол.. XIX –поч. XX століття.	2	-	8	10	Відповідь, Перевірка консп.	
Тема 10. Проблеми людини в українській філософії XX століття.	2	-	6	8	Відповідь, Перевірка консп.	
Всього:	24	-	66	90		

5.САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота студента є важливою формою роботи студента в системі сучасної вищої освіти серед усіх видів навчальної діяльності. Самостійна робота здійснюється з метою поглибленого засвоєння

навчального матеріалу, визначеного для самостійних занять: підготовка до наступних занять та контрольних заходів; формування у студентів навичок та вмінь самостійної пізнавальної діяльності та здатностей до критичного мислення. Даний вид роботи студента забезпечує формування самостійності як важливої риси особистості студента. Зміст самостійної роботи студента визначається робочою програмою навчальної дисципліни, відповідними методичними матеріалами, завданнями, рекомендаціями викладача. Самостійна робота студента є одним із завершальних видів навчальної діяльності студента та має дві цілі: формування самостійності студента і розвиток здібностей, знань, вмінь здобувача освітніх послуг.

Мета цих методичних матеріалів і полягає в тому, аби спрямувати працю студентів, пробудити у них бажання самостійного осмислення найважливіших теоретико-методологічних питань. Самостійна робота студента забезпечується відповідними інформаційно-методичними засобами: підручниками, навчально-методичними посібниками, хрестоматіями, методичними вказівками з організації самостійної роботи. СРС складається з питань, проблемно-пошукових ситуацій, які й покликані активізувати розумову діяльність. Відповідь на кожні вправу, тест чи запитання формується на основі вивчення відповідних розділів підручника чи посібника, першоджерел.

Формою контролю за якістю самостійного накопичення знань з курсу «Методичні та теоретичні проблеми філософії» можуть бути реферативні праці, контрольні роботи, участь студентів у роботі на семінарських заняттях, наукових конференціях, симпозіумах. Перелічені форми вияву ефективності самостійної роботи студентів не лише поглиблюють знання з курсу та стимулюють їх інтерес до подібних знань, виробляючи навички наукового пошуку, а й в цілому сприяють підвищенню загального рівня інтелектуальної, а отже й професійної підготовки студентів:

Завдання для самостійної роботи

Теми доповідей та рефератів:

1. Методологічні проблеми української філософської антропології.
2. Панування людиноцентризму в українській культурі мислення.
3. Розвиток національної культури в контексті людиноцентричного світогляду українців.
4. Кордоцентризм як вияв антропоцентричного характеру української філософії.
5. Кордоцентрична традиція в українській філософській антропології.
6. Передумови та чинники вітчизняного філософсько-гуманістичного мислення.
7. Людина та її природа у міфологічному світогляді давніх слов'ян.
8. Ідеал мудрості в києворуській культурі.
9. Літературна антропологія Київської Русі.
10. Колективне тлумачення особи в давньоруській філософії.
11. Етичні вчення давньоруських мислення.
12. Образ святого як етичний ідеал Київської Русі.
13. Доброчинність як ознака моральності людини у давньоруській філософії.
14. Людина як носій києворуської естетичної свідомості.
15. Розвиток українського ренесансного людиноцентризму в контексті європейського гуманізму.
16. Християнський ідеал людини в українській ренесансно-гуманістичній етиці.

- 17.Натуралістична антропологія українського гуманізму.
- 18.Людиноцентризм творчих пошуків ранніх гуманістів в Україні.
- 19.Теорія суспільного розвитку С. Оріховського-Роксолана.
- 20.Теорія природного права у філософії Ю. Дрогобича та П.Русина.
- 21.Українські філософи доби Відродження про роль раціонального та ірраціонального в упорядкуванні світу та суспільного буття.
- 22.Проблема формування духовної особистості в українському філософському мисленні XVI - XVII століть
- 23.Інтенції людиноцентризму у філософських творах представників українських братств.
- 24.Вплив реформаційних ідей на формування українського світогляду в епоху Відродження.
- 25.Вплив реформаційних ідей на тлумачення “внутрішньої-” людини в українській філософії XVI - XVIII століть.
- 26.Людина як самобутній суб’єкт самоосвіти у вченнях Острозького культурного-освітнього центру.
- 27.Ортодоксальна концепція людини І. Вишенського.
- 28.Християнська антропологія українського бароко.
- 29.Проблема формування духовної особистості у філософії вчених Києво-Могилянської академії.
- 30.Антропологічна концепція П. Могили.
- 31.Філософія «Нового Адама» Л.Барановича.
- 32.Теорія людини Т. Прокоповича.
- 33.Гуманістичні міркування І. Гізеля та Й. Кононовича-Горбацького.

34. Ідеал активно мислячої людини у філософії Г. Кониського.
35. Г. Сковорода про місце людини в системі буття.
36. “Філософія серця” Г. Сковороди.
37. Етичні та педагогічні погляди Г. Сковороди.
38. Ідеал людини у соціально-філософських вченнях вітчизняних мислителів-просвітників кінця XVIII - початку XIX століть (І. Шада, В. Каразін, П. Лодій, Я. Козельський та інші).
39. Історична роль особи у філософії українського романтизму.
40. М. Костомаров про місце людини в історії.
41. “Філософія життя” Т. Шевченка.
42. Україна як екзистенційний стан буття у філософії Т. Шевченка.
43. Кордоцентрична філософія людини П. Куліша.
44. Людиноцентристське світобачення української культури М. Гоголя.
45. Філософія душ і М. Гоголя.
46. Диспут М. Чернишевського та П. Юркевича про підстави буття людини.
47. Моральні критерії життя людини у філософії П. Юркевича.
48. М. Драгоманов про загальнолюдське та національне у бутті людини.
49. Особа як суб’єкт історичного процесу в історіософії М. Грушевського.
50. Проблема свободи у філософії І. Франка.
51. Етос людиноцентризму у неоромантичній філософії Лесі Українки.
52. Людиноцентристські відчуття В. Винниченка.
53. Політична антропологія Д. Донцова.
54. Консервативна парадигма людського буття В. Липинського.

55.Християнський антропологізм українського світогляду у філософії Д. Чижевського.

6.ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Українське історико-філософське людинознавство як теоретична і практична наука, її предмет, методи та функції.
2. Антропоцентризм в системі особливостей українського світогляду та філософії.
3. Кордоцентрична традиція в українській філософській антропології.
4. Історичні етапи осмислення проблеми людини в українській філософії.
5. Уявлення про людину і світ у міфологічному світогляді.
6. Світоглядний вплив християнства на розуміння сутності людини та її життєвого призначення.
7. Особливості осмислення проблеми людини у давньоруській філософії.
8. Онтологічна та соціальна сутність людини у філософській думці Київської Русі.
9. Моральна людина у філософії Володимира Мономаха.
10. Людина в контексті історіософських концепцій Київської Русі
11. Гуманістичне тлумачення людини у філософії Ю. Дрогобича, П. Русина та С. Оріховського-Роксолана.
12. Онтологічна сутність людини у вченнях діячів братств та Острозької академії.
13. Концепції самопізнання та самовдосконалення людини в українській філософії XV - початку XVII століть.
14. Природа людини у філософії професорів Києво-Могилянської академії.
15. Морально-етичні підвалини людського буття у вченнях представників Києво-Могилянської академії.
16. Людина та її природа у філософії Л.Барановича та представників Чернігівського літературно-філософського кола.

17. Проблема щастя людини у філософії Г. Сковороди.
18. Ідеал людини у соціально-філософських вченнях професорів українських університетів кінця XVIII - початку XIX століть (І. Ш ад, В. Каразін, П. Лодій, Я. Козельський).
19. Особливості та основні підходи вивчення людини в українській академічній філософії XIX століття.
20. Людиноцентризм як національна засада українського буття у філософії романтизму в Україні.
21. Вчення М. Костомарова про риси українського світогляду та місце людини в історії.
22. Антропологічні ідеї у “хутірській” філософії П. Куліша.
23. Антропоцентризм філософії Т. Шевченка та екзистенційна концепція людини.
24. Проблема людини та її душі у філософії М. Гоголя.
25. Кордоцентрична концепція людини П. Юркевича
26. Вчення О. Потебні про мову, мислення та культуру як складові індивідуального та соціального буття людини.
27. Проблема людини у філософії І. Франка.
28. Раціоналістично-позитивістське тлумачення людини М. Драгомановим.
29. Проблема людини в соціальній філософії та історіософії М. Грушевського.
30. Етико-екзистенційний проект людини В. Винниченка.
31. Образ людини у неоромантичній філософії Лесі Українки.
32. Проблема “людина - нація” у філософії Д. Донцова.
35. Концепція людини у дослідженнях В. Вернадського.

7. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЩО ПРИСВОЮЮТЬСЯ СТУДЕНТАМ

<i>Модулі Види роботи</i>	<i>Модуль1 (балів)</i>	<i>Модуль2 (балів)</i>	<i>Разом (балів)</i>
<i>Лекції</i>	<i>4</i>	<i>4</i>	<i>8</i>
<i>Практичні</i>	<i>28</i>	<i>14</i>	<i>42</i>
<i>Самостійна робота</i>	<i>8</i>	<i>4</i>	<i>12</i>
<i>Підсумковий контроль</i>			<i>10</i>
<i>Всього</i>			<i>72</i>
<i>Семестровий контроль</i>	<i>залік</i>		<i>До 28 балів</i>

8. Шкала оцінювання:

- 90–100 балів – **відмінно** (A);
83–89 балів – **дуже добре** (B);
75–82 балів – **добре** (C);
68–74 балів – **задовільно** (D);
60–67 балів – **достатньо** (E);
35–59 балів – **незадовільно** з можливістю повторного складання (FX);
1–34 балів – **незадовільно** з обов'язковим повторним курсом (F).

9. Література:

Першоджерела:

1. Драгоманов М.П. Вибране. — К., 1991.
2. “Повість временних літ”. — К., 1990.
3. Велесова книга / Переклад Б. Яценка // Хроніка 2000. — 1994. — №3.
4. Вернадский В. Философские мысли натуралиста. - М., 1988.
5. Галятовський І. Ключ розуміння. — К., 1985.
6. Гизель И. Мир с Богом человеку. — К., 1969.
7. Гоголь М. Собрание сочинений: В 7 т. - М., 1978. - Т.6.
8. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. - К., 1991.
9. Донцов Д. Твори. - Львів, 2001. - Т.1.
10. Драгоманов М. Вибране. - К., 1991.
11. Драгоманов М.П. Чудацькі думки про українську національну справу.

- 12.Іларіон Слово про Закон і Благодать / Переклад С.В. Бондаря // Філософська думка. — 1998. - №4.
- 13.Іларіон, митр. Дохристиянські вірування українського народу. — К., 1982.
- 14.Кониський Г. Загальна філософія // Твори у 2-х т. — К., 1990.
- 15.Костомаров М. Закон Божий (Книга буття українського народу). — К., 1991.
- 16.Куліш П. Твори: В 2 т. - К., 1998.
- 17.Куліш П. Хутірська філософія // Хроніка 2000. — 1994.
- 18.Кульчицький О. Основи філософії і філософічних наук. - Мюнхен - Львів, 1995.
- 19.Леся Українка. Зібрання творів: У 12 т. - К., 1975.
- 20.Н.Г. Історія української філософії. — К., 2000.
- 21.Оріховський С. Твори. - К., 2004. Писання Трохима Зіньківського. - Львів, 1896. - Кн. 2.
- 22.Памятники литературы Древней Руси XII в. — М., 1980.
- 23.Памятники литературы Древней Руси XIII в. — М., 1981.
- 24.Памятники литературы Древней Руси XI-XII в. — М., 1978.
- 25.Подолінський С. Вибрані твори. - К., 2000.
- 26.Сковорода Г. Вірші. Пісні. Байки. Діалоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи. - К., 1983.
- 27.Сковорода Г.С. Наркіс. Потоп зміїний // Сковорода Г.С. Твори у 2-х т. — К., 1994.
- 28.Українська душа. - К., 1992. Українська література XIV-XVI ст. - К., 1988.
- 29.Українська література XVII ст. - К., 1987.
- 30.Українська література XVIII ст. - К., 1983.
- 31.Українські гуманісти епохи відродження: Антологія: У 2 ч. - К., 1995.
- 32.Франко І. Зібрання творів: У 50 т. - К., 1986. - Т.5, 45.
- 33.Франко І. Що таке поступ? // Франко І. Зібр. тв. у 50-ти т. — Т.45.
- 34.Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. — К., 1992.
- 35.Чижевський Д. Філософські твори: у 4т. - К., 2005.
- 36.Шевченко Т. Кобзар. - К., 1982.

Допоміжна література:

- 37.Абрамович Д. Києво-Печерський Патерик. — К., 1991.
- 38.Бондарь С.В. Историко-мировоззренческое содержание “Изборников” 1073-
- 39.Булашев Г. Український народ в своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. — К., 1992.
- 40.Бычко А.К. Народная мудрость Руси. — К., 1988.

- 41.Возняк С., Голянич М., Москаленко Ю. Філософська думка України: імена та ідеї. - Івано-Франківськ, 2003.
- 42.Гнатюк Я. Методичні рекомендації з української філософії. - Івано-Франківськ, 2007.
- 43.Горбач Н. Специфіка української філософії. - Львів, 2006.
- 44.Горський В. Історія української філософії: Підручник. - К., 1997.
- 45.Горський В., Кислю К. Історія української філософії: Підручник. - К., 2004.
- 46.Горський В.С. Історія української філософії. — К., 1996. — С.105-170.
- 47.Горський В.С. Нариси з історії філософської культури Київської Русі. — К.,1993.
- 48.Горський В.С. Образ світу в Софії Київській // Філософ. і соціол. думка. — №6. - 1989.
- 49.Громов М.М. Визначення філософії в давньоукраїнській писемності // Філософ. і соціол. думка. — 1989. — №1.
- 50.Депенчук Л.П., Лук М.І. Історіософія та соціальна філософія М. Драгоманова. — К.,1999.
- 51.Довгович В. Українська ідея в політичній теорії М. Драгоманова. — К., 1991.
- 52.Енциклопедія українознавства: В 2 т. - Мюнхен, Нью-Йорк, 1949.
- 53.Забужко О.С. Філософія української ідеї та європейський контекст. — К.,1993.
- 54.Замалеев А.Ф., Зоц В.А., Мыслители Киевской Руси. — К., 1981.
- 55.Історія української філософії: Підручник. - К., 2008. Історія філософії України: У 3 т. - К., 1987.
- 56.Історія української філософії: Хрестоматія / Упоряд М. Кашуба. - Львів, 2004.
- 57.Історія філософії України: Підручник / М. Тарасенко, М. Русин, І. Бичко та ін. - К., 1994.
- 58.Історія філософії України: Хрестоматія / Упоряд. М. Тарасенко. - К., 1993.
- 59.Кремінь В. Філософія національної ідеї. Людина. Освіта. Соціум. - К., 2007.
- 60.Крисаченко В.С. Історія української філософії. Хрестоматія довідник. - К., 2006.
- 61.Лисий І. Навколо Г.Сковороди // Філософська думка. — 2005. - №3.
- 62.Мащенко С.Т. Основні проблеми в історії української філософії. — Чернівці, 2002. — 161 с.
- 63.Мащенко С.Т. Українські мислителіXVII-XVIII ст.. на Чернігово-Сіверщині. — Чернівці. — 2003.
- 64.Нічик В.М. Феофан Прокопович. — М.,1997.
- 65.Огородник І., Огородник В. Історія філософської думки в Україні: Навч. посіб. - К., 1999.
- 66.Огородник І., Русин М. Українська філософія в іменах. - К., 1997.

67. Прицак О. Історіософія М. Грушевського // Грушевський М. Історія України-Руси. — К., 1989. — Т.1.
68. Розвиток філософської думки в Україні: Текст лекцій / Ю. Вільчинський та ін. - К., 1994.
69. Сковорода Григорій. Дослідження, розвідки, матеріали. — К., 1992.
70. Стратий Я.М. и др. Описание курсов философии и риторики Киево-Могилянської академии. — К., 1982.
71. Табачковський В.Г. У пошуках невтраченого шляху. — К., 2002.
72. Федів Ю, Мозгова Н. Історія української філософії: Навчальний посібник. - К., 2000.
73. Філософія Відродження на Україні. - К., 1990.
74. Філософія: світ людини. Курс лекцій: Навч. посіб. / В. Табачковський, М. Булатов, Н. Хамітов та ін. - К., 2003. (тема 3).
75. Філософська думка в Україні: Бібліографічний словник. - К., 2002.
76. Чижевський Д. Нариси історії філософії на Україні. - К., 1992.
77. Шевченко В. І. Концепція пізнання в українській філософії. — К., 1993.
78. Шевченко В. І. Філософська зоря Лазаря Барановича. — К., 2001.
79. Шекало О. Український світ // Українська культура. — 1992. — №2.

10. Форма підсумкового контролю успішності навчання

залік

11. Засоби діагностики успішності навчання усна відповідь, контрольна робота, реферат